



**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Qvæst. 1. Quid sit, & an dari possit vacuu[m].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Obiicies quarto: non sequeretur contradictio in illo casu, quia non competere ipsi formæ contrariæ secundum eundem locum, sed secundum diuersa.

Respondeo negando sequelam, quia illud idem, secundum quod contradictoria nequeunt eidem conuenire, est idem subiecti, & non idem loci: in casu autem nostro esset idem subiectum, & diuersitas loci nihil facit ad rem.



DISPUTATIO XVI.

DE VACUO.



UPERIORI disputatione ostensum est quomodo corpora replere possint loca, nunc agendum est de Vacuo, quod inuoluit quid oppositum huic repletioni.

QVÆSTIO I.

Quid sit, & an dari possit Vacuum.

Quid vacuum in terminatum. **D**Vplex communiter assignari solet vacuum: vnum improprie dictum, quod interminatum vocant, & est spatium imaginariū, non cōtēntum intra aliquod corpus vel superficiē corporis, in quo tamen posset produci corpus, & tale vacuum est, quod imaginamur esse extra totum vniuersum. Alterum est vacuum propriē dictū, de quo hic principaliter agimus, quod vocatur terminatū, & describitur esse locus seu superficies non repleta corpore quantitativo, apta tamen repleti, & tale esset in schola, si parietes eius distarent à se inuicem sicut modo, nec aer aut aliud aliquod corpus esset intra illas, & intra concauum lunæ, si omnia inferiora corpora distruerentur aut annihilarentur. Dixi autem corpore quantitativo, quia si in huiusmodi spatio essent substantiæ spirituales, aut corpora non quantitativa, adhuc esset vacuum, propterea hic agitur de vacuo; & si esset plenum quantitate absque vlla substantia, non esset vacuum: unde superficies continens species Eucharisticas non est vacua, quamvis non contineat intra se substantiam quantitativē extensam.

Quid terminatum.

2 Per hoc patet ad primam partem quæstionis, in qua nulla est controuersia vilius momenti. In secunda vero parte varij sunt Auctores.

Prima sententia est, nec naturaliter, nec supernaturaliter posse dari vacuum huiusmodi terminatum. Ita *Vulpes 1. part. disp. 18. art. 3. num. 6. post Bannem ibidem quæst. 8. art. 2.*

Secunda sententia est non posse Vacuum dari vlla virtute creata, posse tamen Diuina & extraordinaria. Hanc tenent *Combric. Complutenjes, Ruuius & Fuentes, Arriaga, & alij* hic.

Tertia sententia est, non solum Diuina virtute, sed etiā creata posse dari vacuum, si considerentur creaturæ secundum vires suas, & non vt substant Diuino decreto ac prouidentia ordinanti de facto, vt non detur vacuum, quamuis, vt subsunt tali decreto, non possint procurare vacuum.

CONCLUSIO I.

Potest dari vacuum suum per se.

3 *Potest supernaturaliter dari vacuum.* Hæc est communissima cum *Doctore in 4. dist. 43. q. 5. & quodl. 11. art. 2.* contra primam sententiam, quam miror *Vulpem* tenere.

Confirmatur manifeste: nihil impedit, quo minus Deus omnes Creaturas sublunares annihilaret & conseruaret Cælis, propterea de facto sunt: nec enim conseruatio Cælorum habet vllam dependentiam à conseruatione sublunarium, vt manifestum est: sed in tali casu daretur vacuum intra concauum Lunæ: ergo potest dari vacuum supernaturaliter.

Confirmatur: quia nulla potest assignari implicantia in hoc, quod Deus, vel annihilaret, vel expelleret totum aërem in schola contentum, non permittendo aliud corpus succedere ipsi: sed tum daretur vacuum: ergo potest dari vacuum.

Confirmatur secundo, quia difficile est ostendere rationem à priori, cur naturaliter non possit dari vacuum, nec est adeo euidenter certum, quin de facto detur in Cælis, vt de eo aliqui non dubitauerunt: ergo non est negandum Diuinæ omnipotentiae.

4 *Obiicies primo,* corpus locatum, & repletium loci est, quod facit formaliter latera corporis continentis distare: ergo nequeunt esse distantia absque corpore replente, & consequenter nequit dari vacuum, quia deberet esse superficies habens latera distantia. Probatur prima consequentia: quia effectus formalis nequit suppleri à Deo: ergo nequit Deus facere vt distent latera continentia, absque corpore replente.

Respondeo negando antecedens, ipsamet enim distantia est, quæ formaliter facit latera illa distare, & corpus replens solum effectiue facit illa distare, vel quatenus producit illam distantiam, vel quatenus dat occasionem, vt aliud agens illam producat: quod si etiam formaliter hoc faceret, non nisi per modum effectus secundarij: effectus autem formalis secundarius potest produci absque causa, cuius est effectus, vt patet in nigredine, quæ potest expelli absque albedine, quia albedo non expellit illam formaliter, nisi per modum effectus secundarij.

5 *Obiicies secundo:* vacuum est contra ordinem vniuersi, qui est representatio Diuinæ bonitatis, & sapientiae Diuinæ: ergo est quid inordinatum, ac contra representationem diuinæ bonitatis, ac Diuinam artem; ergo nequit à Deo causari.

Respondeo distinguendo antecedens: contra ordinem de facto statutum, transeat: contra ordinem omnem possibilem, quem posset habere, nego antecedens, & similiter distinguo consequens: quid inordinatum, hoc est contra ordinem de facto institutum, concedo: inordinatum, id est contra ordinem aliū possibilem, nego consequentiam quoad primam partem: distinguo etiam idem consequens quoad secundam partem: contra illam representationem diuinæ bonitatis, quæ de facto est, concedo: contra omnem representationem eius, nego consequentiam pro illa parte, & absolute nego secundam consequentiam.

6 *Obiicies tertio:* ex discontinuatione partium hominis destruitur homo: ergo ex discontinuatione partium vniuersi destruitur vniuersum: sed discontinuantur partes eius, si daretur vacuum: ergo nequit dari vacuum remanente vniuerso.

Respondeo primo distinguendo vltimum consequens: remanente vniuerso secundum esse totale quale de facto habet, transeat: secundum partes eius, nego consequentiam. Sicut enim ex discontinuatione partium hominis, licet destruat homo, non tamen destruantur partes eius, sic nec ex discontinuatione partium vniuersi destrui debent partes eius, licet ipsummet destrueretur: nec ad nostram conclusionem necessarium est quod possit dari vacuum manente vniuerso, sed sufficit, quod possit dari quomodocumque.

Respondeo secundo negando subsumptum, quia quamuis aër expelleretur ex schola, nullo alio corpore accedente, partes vniuersi essent continuæ mediate vel immediate, vt patet, quia parietes continuarentur inter se, & cum aëre, & aliis corporibus vniuersi extra se positis.

7 *Obiicies quarto,* Latera illa essent & non essent distantia: essent quidem, vt supponitur, non essent autem, quia nihil mediaret inter illa.

Respondeo negando sequelā pro secunda parte, ad cuius probationem dico, posse distare illa absque aliquo medio positio interiacente, modo sic se habeant, vt absque recessu à loco suo possit poni medium positum inter illa.

Obiicies quinto, sequeretur quod daretur locus, & non daretur; daretur quidem, quia vacuum dicitur esse locus non repletus corpore: non esset autem, quia locus formaliter dicit respectum ad locatum, tum autē nihil esset locatum in illo loco: ergo non esset locus.

Respondeo distinguendo sequelā: sequeretur, quod daretur locus fundamentaliter, id est superficies apta fundare respectum, à quo constituitur formaliter in esse loci, & non daretur talis locus, nego sequelam: aut sequeretur quod

A a a daretur

daretur & non daretur locus formaliter, id est superficies actu continens aliud, nego etiam sequelam: sequeretur quod daretur locus fundamentaliter; & non daretur formaliter, concedo sequelam; nec hoc est inconueniens aut contra nos.

CONCLUSIO II.

Non potest dari vacuum naturaliter, nec quidem virtute angelica; & hoc oritur ex defectu virtutis propriae in creaturis, & non tantum ex decreto extrinseco Dei. Hac quoad primam partem est communis, & quoad secundam est iuxta secundam & primam sententiam contra tertiam.

8 Non potest dari vacuum naturaliter, nec quidem virtute angelica; & hoc oritur ex defectu virtutis propriae in creaturis, & non tantum ex decreto extrinseco Dei. Hac quoad primam partem est communis, & quoad secundam est iuxta secundam & primam sententiam contra tertiam.

Probatur prima pars variis experimentis, quibus constat, multa corpora moueri contra propriam inclinationem ad impediendum vacuum, sicut aqua quandoque mouetur sursum; & alia corpora non mouentur iuxta inclinationem propriam: sic oleum ex lampade turrata non effluit dum lampas est à parte superiori bene obturata, quod tamen efflueret totaliter si non esset bene obturata. Alia etiam corpora rumpuntur eandem ob causam, ut patet in vase pleno aqua, quod positum in loco frigido ubi condensetur aqua, rumpitur, quia aqua ex illa condensatione occupat minus locum quam ante: & propterea, quia nisi rumpetur vas, non succederet aliud corpus, & daretur vacuum, rumpitur vas. At certe quamuis communiter adducatur hac experientia ad hoc propositum, valde incertum mihi est, an rumpatur ad impediendum vacuum, propter dicenda in quaestione sequenti n. 26. quare potius aliis experientiis est fidendum, quae plurimae sunt & satis obviae, ut propterea superfluum sit illas hic adducere, ex quibus satis patet naturam abhorreere à vacuo, & consequenter non posse naturaliter dari.

Complutenses probant hanc conclusionem: quia Deus & natura nihil agunt frustra, sed vacuum esset frustra.

9 Confirmatur, quia cederet in detrimentum vniuersi: ergo non potest causari à natura, quae sibi nequit esse aduersa.

Sed contra: quia vacuum non esset frustra, quandoquidem ostenderet ad quid posset se extendere natura. Et praeterea quamuis ex se esset frustra, tamen non esset frustra, quantum ad eiectionem corporis à loco, & impedimentum alterius corporis succelluri: hoc autem esset, quod intenderetur per se à natura causante vacuum, non ipsum vacuum.

Ad confirmationem facile negari posset antecedens, loquendo de vacuo aliquo, paruo praesertim.

Deinde quid impedit, quo minus Angelus posset facere aliquid, quod caderet in damnum vniuersitatis rerum corporearum; aut quid esset inconuenientiae, quod aliqua partes vniuersi possint per accidens facere aliquid quod aliquo cederet in damnum vniuersi?

10 Secunda pars probatur: tum quia potest satis commode & absque difficultate negari talis potentia creaturis, & potius dicendum est, quod ex defectu ipsius non possint efficere vacuum, quam recurrendum est ad Dominum Deum; tum quia nulla potest assignari ratio, cur Deus haberet illam ordinationem extrinsecam: si non exigeretur à creaturis; non autem exigeretur ab his, nisi quia ipsi non haberent talem virtutem; tum quia non constaret nobis, quod haberet illam ordinationem, quamuis enim in casibus illarum experientiarum id constaret; tamen quis scit, quin in aliis casibus multis nobis incognitis habeat oppositam ordinationem, & consequenter, quin detur vacuum?

Dices contra secundam probationem: ratio est, quia Deus haberet talem ordinationem esset, ut vniuersum esset perfectum, quale non esset si daretur vacuum; vel ut possent res omnes in se inuicem agere, aut à se inuicem pati, & praecipue ut caelestia corpora possint habere influxus in omnia inferiora corpora quod non possent, si daretur vacuum, quia non potest dari actio in distans; vel ne aliquid esset otiosum, & inutile.

Contra primam ex his rationibus: quia vniuersum non debet esse necessario tam perfectum quin possit esse perfectius quam est, & etiam imperfectius: ergo ex perfectio-

ne, quam debet habere, non necessario caret vacuo. Probatur consequentia: quia habendo vacuum, non sequitur aliud quam quod non esset tam perfectum, quam si careret illo, ergo si non debet habere omnem perfectionem possibilem, aut si potest esse imperfectius quam est, poterit habere vacuum non obstante perfectione, quam debet habere.

11 Contra secundam: quia posset res omnes agere & pati inter se inuicem mediate vel immediate, quamuis daretur vacuum, nec etiam posset dari actio in distans: continuantur enim, aut contiguantur omnia corpora cum superficie non continente intra se corpus, & partes superficie illius continuantur inter se non obstante vacuo: ergo non obstante vacuo posset agere inter se inuicem & pati: quae etiam ratio probat, quod corpora caelestia posset agere & influere in inferiora omnia, non obstante, quod daretur vacuum in hac aula, verbi gratia; quamuis non agerent in inferiora, si daretur vacuum inter totum concauum Lunae & superficiem conuexam terrae & aquae; nisi possit dari actio in distans.

Contra tertiam negat Arriaga, vacuum esse otiosum aut inutile, quia est nihil, & tamen ipsemet postea n. 160 dicit Deum loco corporum Christi & B. Virginis in Caelum assumptorum creasse alia corpora, quia vacuum, quod alias daretur esset inutile: ergo male negat rationem, cur vacuum non detur, esse, quod vacuum esset otiosum, aut male ipsemet assignat eandem rationem.

12 Melius contra tertiam illam rationem facit, quod non esset inutile, quia ostenderet virtutem causae secundae; & quamuis esset inutile, ac otiosum quantum ad hoc, quod non esset necessarium, nec haberet effectum posituum, tamen talis inutilitas, ac otiositas non sufficit ad probandum, quod non posset dari: nam datur naturaliter negatio huius, aut illius intellectionis in homine, quae in hoc sensu est inutilis, quia non est necessaria, nec habet effectum posituum. Deinde licet vacuum per se non esset vtile, quia est nihil, tamen per accidens posset esse vtile, nimirum ratione motus, quo moueretur corpus à loco, & detineretur aliud corpus à succedendo ipsi.

13 Probatur secundo hac secunda pars conclusionis: quia nulla creatura nec quidem Angelica potest penetrare duas quantitates, hac enim sunt naturaliter impenetrabiles; sed non posset fieri vacuum absque penetratione: ergo nulla creatura potest efficere vacuum. Probatur minor: ut ponatur vacuum hic, debet tolli corpus hic positum: ergo cum vniuersum sit plenum antea, ut suppono deberet poni in alio loco, & ab eo alio loco expelli corpus, quod ibi fuit, nisi fieret penetratio; ac tandem vltimum corpus quod expelletur, deberet poni hic, & consequenter hic non esset vacuum.

Dices quando expellitur corpus ab hoc loco, posset condensari alia corpora, & corpus hic expulsum posset occupare partem illam loci, quam ante condensationem occupabant, & post condensationem non occupant, & sic non esse necesse, ut aliud corpus moueatur ad hunc locum, atque adeo posset dari vacuum saltem, virtute Angelica, quae videtur posse impedire, quo minus aliud corpus succedat corpori hinc expulso.

Solutio huius replica dependet à doctrina danda de rarefactione & condensatione: nam si dicatur condensatione fieri absque deperditione quantitatis vilius, aut absque egressu corpusculorum, replica erit bona, & sufficienter tollit vim huius probationis. At si dicatur non posse fieri absque egressu corpusculorum quantorum, non valet, quia ipsamet corpuscula egressa occupabunt partem illam loci relictam à corpore densato, & sic non erit locus corpori hinc expulso. Hac ergo probatio est bona ex suppositione huius secundae sententiae, & non proponitur hic, nisi ex ista hypothesi.

14 Obiicies contra primam partem: Dum consumitur oleum in lucerna turrata, seu ad modum turris coeclata, non potest ingredi aer: ergo remanet vacuum in summate lucerna. Deinde in lapidibus quibusdam durissimis, quando franguntur, reperiuntur quaedam concauitates, in quibus nulla corpora erant, integris lapidibus. Praeterea

rea dum extrahitur clauus cum violentia ex trabe, debet reperiri vacuum in interiori parte foraminis, quia aer eo perungere non potuit.

Respondetur, dum consumitur oleum, & extrahitur clauus, semper ingredi aërē, quamuis imperceptibiliter quoad sensum. In concauitatibus autē illis lapidum repe- tiebatur aër ab initio simul cum lapidibus productus.

Obicies cum *Mastrio* contra secundam partem: Do- ctor in quarto dist. 43. quæst. 5. ait: Si natura in instanti faceret minus ex maiori, vacuum posset esse absque mi- raculo: ergo datur virtus ad faciendum vacuum in natura secundum Scotum.

Respondeo negando consequentiam, quamuis enim daretur talis virtus, ex suppositione prioris virtutis, nō ta- men sequitur, quod de facto, quandoquidē de facto non datur prior virtus: sicut quamuis equus esset risibilis, si esset rationalis, non sequitur, quod de facto sit risibilis.

15 *Obicies* secundo pro eodem: secundum Scotum in 3. dist. 27. n. 12. Aqua non mouet se sursum ad impedi- dum vacuum, sed à virtute regitiua vniuersi: hoc suppo- sito sic argumentatur: Secludenda diuina ordinatione, nulla vis in vniuerso reperitur resistens separationi, seu disunctioni illi corporum, ad quam sequeretur vacuum: imo potius corpora vniuersi inclinatur ad illam sepa- rationem: ergo seclusa illa ordinatione diuina dari pos- set vacuum naturaliter.

Respondeo concedendo authoritatem Scoti, qui nihil aliud vult, vt patet ex ipsa littera, quam quod aqua mo- ueatur à causa aliqua extrinseca ad impediendum vacuū: nego vero antecedens, quia vel impenetratio corporum erit causa impediens illam separationē: vel aliqua causa creata contenta in vniuerso habent virtutē naturaliter impulsuam aliorum corporum ad impediendum vacuū, quæ virtus nequit impediri ab vlla causa creata.

16 Fateor tamen, mihi non satis constare, si impedi- mentum vacui non proueniat ex impenetratione iuxta secundam probationem, quin Angelus posset impedire, quo minus impelleretur corpus ad impediendum vacuū, & sic non satis constare, quin virtute Angelica posset dari vacuum, nisi, vt dixi, impedimentum eius proueniat ex illa impenetrabilitate: nam illa experientia, quibus suaderetur non dari de facto, nec posse naturaliter dari, habent locum quantum ad alias causas naturaliter agentes, non vero quantum ad Angelos.

Dices cum Complutensibus: vacuum esset miraculo- sum: ergo nequit fieri ab Angelis.

Contra: quia in antecedente petitur principium: sup- ponitur enim quod esset probandum, & quod negaretur quotquot dicerent Angelos posse vacuum causare.

QVÆSTIO II.

Qua causa impedit vacuum.

Causa
impedi-
tes va-
cuum.

17 **T**RIBUS aut quatuor modis, vt plurimum impedi- ri censetur vacuum. *Primo* per motum locale, quo aliqua res mouetur contra propriam inclinationem, vt quando aqua ascendit sursum. *Secundo* per rarefactio- nem, qua corpus in ampliorem molem reducit, vt pos- sit impediri vacuum, quod alias oriretur ex condensa- tione aliorum corporum. *Tertio* per fractionem alicuius vasis. *Quarto* per detentionem corporis in loco sic vt dimoueri nequeat, vt in foliis, quorum latera, obstru- cto orificio, nequeunt à se inuicem diuelli, quia non da- tur locus aëri aut alij corpori, quod succedere posset. Quaritur ergo hic, à qua causa effectiue oriatur hæc impedimenta, & particularius id examinari solet de im- pedimento primo, quod fit per motum localem rei con- tra suam propriam inclinationem.

Prima sententia est, huiusmodi corpora moueri à seip- sis per virtutem sibi intrinsicam. Authores vero huius sententiæ in assignanda hac virtute inter se discrepant: nam *Scaliger exercit. §. 1.* eam esse gravitatem ac leuita- tem existimat, non tamen vt sunt naturæ particulares, sed vt respiciunt bonum vniuersi. *Conimbricenses* autem dicunt eam esse qualitatem quandam aliam, cuius mu- tus sit impedire semper vacuum.

Secunda sententia est, ea moueri à causa aliqua extrin- seca, quam alij dicunt esse Deum, alij intelligentiam ali- quam reatricem vniuersi, alij formam totius vniuersi, alij influentiam quandam cælestem, alij corpus secedens à loco, quod attrahit post se aliud corpus, vel sicut *Magnes* attrahit ferrum, vel propter viscositatem, quæ causa est cur aliud corpus adhæreat ipsi, ac sequatur. *Mastrius* ve- ro sequens *Amicum*, ait causam huius motus esse, quod ex ordinatione Diuina, corpora debeant esse contigua, ac colligata inter se, & quod hoc supposito, corpus mo- tum à loco trahat post se aliud corpus. Vnde quod est causa, cur moueatur corpus à loco, est etiam causa, cur aliud corpus sequatur ipsum.

CONCLUSIO I.

18 *Corpora non mouentur seipsi, seu ex sua propria vir- tute ad impediendum vacuum, sed ab aliqua causa extrin- seca.* Hæc est expresse Doctoris in 3. d. 27. & Probatur: quia non habent virtutem motiuam respectu talis mo- tus: ergo non se mouent illo motu.

Corpora
non mo-
uentur se
ipsis ad
impedi-
dum va-
cuum.

Probatur antecedens: quia nec grauitas aut leuitas est talis virtus, nec alia adscribi debet: non quidem grauitas in corpore graui, v.g. aqua, quia grauitas ex se est prin- cipium formale descendendi, & ad hoc naturaliter ad- terminatum: nec pari ratione leuitas in corpore leui: ab- surdum enim est, quod principium vnum naturale possit habere duos effectus incompatibiles non dependentes à propositione aliqua obiecti, nec à causa aliqua libera: nec etiam alia virtus debet attribui aquæ, v.g. à qua mo- ueatur sursum, quia omnis virtus aquæ est naturalis, & consequenter deberet habere effectum suum semper quoties non ponitur impedimentum: ergo si aqua ex se haberet virtutem ad æquatam ac totalem respectu motus sursum, deberet semper moueri sursum, quoties non po- nitur impedimentum: sed non ponitur impedimentum de facto aquæ expositæ aëri, nā aër ipse non est impedimē- tum sufficiens: sicut enim non impedit motum aquæ deorsum protendentem à grauitate aquæ determinatæ natu- raliter ad talem motum, ita nec deberet impedire motum aquæ sursum, qui prouenire deberet ab alia illa qualita- te tam naturaliter, quam motus deorsum à grauitate.

Dices illam aliam qualitatem datam esse aquæ ad bo- num vniuersale, ne scilicet daretur vacuum in vniuerso, atque adeo non debere causare motum, nisi quando est periculum vacui; vnde impedimentum istius motus est negatio periculi vniuersi.

Contra: licet ignis haberet virtutē combustiuiam in or- dine ad bonum vniuersi, tamen quia illa virtus est causa ad æquata combustionis, si applicaretur hic, & nunc ma- teriis combustibilibus, ex quarum combustionem seque- retur malum vniuersi, aut non sequeretur bonum ipsius, deberet comburere: ergo & illa virtus si esset causa ad æ- quata motus sursum, deberet illum causare quotiescum- que esset applicata sufficienter: nec haberet aliud impe- dimentum, quā quod non sequeretur bonum vniuersi ex motu ipsius. Et ratio vtriusq; à priori est quod causa na- turaliter agens non potest impediri à negatione vlla nisi à negatione concausæ aut conditionis positivæ applica- tis ipsum ad materiam, vel disponētis materiam aut ob- iectum, circa quod agit: periculum autem vacui non est concausa motus illius, nec conditio applicans aquam ad motum, aut disponens siue aquam, siue aliud subiectum ad recipiendum motum: ergo aqua non obstante nega- tione eius potest tantum agere, quantum si non fuisset.

Probatur secundo: Si aqua haberet virtutem aliquam intrinsecam motus sursum, illa non deberet esse nisi in ordine ad impediendum vacuum, vt fatentur aduersarij: ergo non deberet mouere nisi quantum sufficeret ad im- pediendum vacuum: nec consequenter deberet mouere aquam ascendentem per fistulam nisi vsque ad extremi- tatem fistulæ, sic vt nulla pars aquæ deberet effluere, quia eousque ascendendo impediretur vacuum: sed ex- perientia constat quod moueatur amplius, ergo non mo- uetur ab illa virtute.

Confirmatur: non deberet potius dari virtus aquæ con- tra propriam inclinationem ad motum illum, quæ solum causare